

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY IV.

BARCELONA 31 DE MARS DE 1881

NÚM. 29.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis: 2'50 pessetas al any.—Número sol 25 cénts.—Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON. ahont deuen dirigir-se totas las comunicacions y en las llibrerias de Verdaguer, Teixidó y Parera, y Felip.

SUSCRIPCIÓ

PERA LA CONSTRUCCIÓ É INSTALACIÓ D' UN OBSERVATORI-REFUGI EN LA MONTANYA DEL MONTSENY.

D. Artur Osona 100 pessetas.—D. Antoni Massó 25.—D. Cèssar August Torras 25.—D. Alfret Gaza 25.—D. Cárles García Vilamala 25.—D. Joaquim Guasch 5.—D. Joan Antoni Tusquets 12'50.—D. Heribert Barallat 25.—D. Joan Llach 25.—D. Pere Company 5.—D. Marcellí Coll y Brugada 5.—D. Antoni Coll y Gasch 5.—D. Joan Nadal 25.—D. Francisco Garriga 5.—D. Joseph Molins 5.—D. Pau Cendra 25.—D. Estanislau Bars 5.—D. Artur Masriera 5.—D. Artur Pedrals 25.—D. Domingo García 25.—D. Jordi Gasóliba 5.—D. Joseph d' Argullol 25.—D. Juli E. Tarrats 25.—D. Ignasi Melé 5.—D. Francisco Manel Pau 15.—D. Antoni Auléstia 5.—D. Conrat Vila 5.—D. Esteve Sunyol 10.—D. Antoni Gaudí 5.—D. Antoni Torrents y Munner 15.—D. Pelegrí Casades 10.—D. Máxim Puget 25.—D. Joaquim Riera y Bertran 10.—D. Cassimir Recoulez 10.—D. Ramon Soriano 5.—D. Jascinto Torres y Reyató 15.—D. Gabriel Miró 10.—D. Narcis Oller 10.—D. J. Bofill 25.—D. Joseph Farriols 7'50.—D. Cassimir Faura 25.—D. Ramon Riera 5.—D. Antoni Torrents y Torres 15.—D. Cárles Barberi 50.—D. Eduart Gibert y Riera 25.—D. Ramon Verges 5.—D. Pere Doria 10.—D. Joan Parés 10.—D. Vicens Genovart 10.—D. Cárles Torruella 15.—D. Lluís Maria Soler 5.—D. Daniel Müller 5.—D. Marian Aguiló 5.—Plácit Aguiló 10.—D. Joan d' Arana 10.—D. Pere Cendra 10.—D. Francisco Carbó 25.—D. Joan Pla y Moreu 15.—D. Tomas Casas 15.—D. Antoni Rovira 5.—D. Mariano Ros 5.—D. Joaquim Font 5.—D. Pere Santamaria 5.—D. Joaquim Olivó 5.—D. Eussebi Güell y Bacigalupi 250.—D. Francisco Maria Tintoré 5.—Suma total 1195 pesetas.

(Se continuarà).

NOTA.—Los propietaris de la impremta *La Renaixensa*, individus de la Associació, contribueixen á la suscripció ab l' impresió gratis dels llibres talonaris, circulars y demés travalls d' estampa necessaris pera la mateixa.

TORNOS DE CONFERENCIAS.

- Dia 8 Abril.—Diferentas classes d' observatoris meteorològichs.—D. Joseph Ricart y Giralt.
 — 22 id. —Marina antiga Catalana.—D. Lluís M.ª Soler.
 — 29 id. —Suissa y Andorra.—D. Odó Martí.
 — 6 Maig.—Nocions d' Arqueologia.—Usos y costums.—D. Eduart Tàmaro.

SESSIONS.

- Dia 7 Abril.—Sessió preparatoria de l' excursió á Caldetas.—Se llegirá la memoria de l' excursió particular entomològica al riu Besós per D. Ignasi Melé.
 — 12 id. —Sessió preparatoria de l' excursió á Girona.—Se llegirá la memoria de l' excursió entomològica á Montjuich y presentació d' exemplars per D. Daniel Müller; y per Don Artur Pedrals la de la visita á casa 'l Sr. Rubio de la Serna pera l'exàmen dels objectes arqueològichs trovats á Cabrera de Mataró.
 — 22 id. —Sessió preparatoria de l' excursió entomològica al Besós y lectura de la memoria entomològica del Llobregat per D. Daniel Müller.
 — 23 id. —Vetllada literaria en celebritat de la festa de St. Jordi.

EXCURSIONS.

- Dia 10 Abril.—Excursió á Caldetas.—Sortida de Barcelona á las 7'45 del matí.—Exàmen dels objectes de ceràmica descoberts en dit punt.—Retorn ab lo tren que surt d' Arenys á las 6'16 de la tarde.
 — 17 y 18. —Excursió á Girona.—Surtida de Barcelona lo dia 17 á las 5'25 del matí.—Se visitarán los monuments y museu arqueològich de dita ciutat, y regrés lo 18 á las 3'48 de la tarde.
 — 24 —Visita á la colecció numismática de D. Artur Pedrals.—Los Srs. que hi vulgan concorrer deurán reunir-se á las 2 de la tarde en lo local de l' Associació. Excursió entomològica al riu Besós.—Punt de reunió en la parader del Tramvía del poble Nou á las 7 del matí.
 Dia 8 Maig.—Visita al herbari del Dr. D. Frederich Trémols.—Se reunirán los Srs. que hi vulgan concorrer á las 2 de la tarde en lo local de l' Associació.

SOCIS ENTRATS DURAN LO MES DE MARS DE 1881.

- D. Esteve Lluhy y Risech.
 » Joan Petit.
 » Joaquim Carreras.
 » Gayetà Miró.
 » Francesch Cisa y Font.
 » Manel Torras y Argullol.
 » Ramon Torras y Argullol.
 » Ignasi Casajemas.
 » Joan Valls y Bogatell.

- » Manel Bartroli.
- » Manel Plá.
- » Ramon Catarineu Ferran
- » Bonaventura Renter y Moler.
- » Andreu Bes.
- » Joseph Casajemas.
- » Joseph Guílló y Casals.
- » Ferran Agulló y Vidal.
- » Casimiro Recouler.
- » Manel Santa María.
- » Francisco Llorens y Riu.
- » Joaquim Sitjas.
- » Andreu Serra Bohigas.
- » Ignasi Carreras Maurí.
- » Joseph Farriols.

DELEGATS.

- D. Ramon Roca Sans á Valls.
- » Pere Martí Ferrer á Tarragona.
- » Estanislau Vayreda á Besalú (Sagaró)
- Wenceslau Farrés y Xarland á Lleyda.

CONFERENCIA

SOBRE LOS CATALANS Y ARAGONESOS Á SICILIA.

S'ocupá de tan important tema históric, en la vetlla 11 de Juny del any prop passat, nostre consoci D. Antoni Torrents y Torras.

Al objecte de donar una noticia del estat polítich de Italia, al ocorrer la intervenció esmentada, parlá lo conferenciant de la deposició de Cárles lo Gras (dieta de Friburg any 887), y de las lluytas sobrevingudas per la possessió de la Corona de la Llombardia per Arnold de Corintia y de la subsegüent oposició per las Casas de Frust y Spoleto, acabant aquesta ingerencia ab lo casament del emperador alemany Othó I ab Adelaida viuda de Lotari. Feu una lleugera ressenya de la guerra dita de las *Investiduras*, esposant los fets mes notables d' aquesta lluyta entre 'l Papat y lo Imperi. Manifestá que pera corretgir la relaxació de costums que 's notava en alguna part del clero, aixís com pera reprimir los forts abusos dels emperadors d' Alemanya, la Providencia depará al gran monje de Cluny, Hildebrando, que ab lo nom de Gregori VII, regí després tan sabia y enérgicament la Iglesia universal. Doná noticia dels concilis celebrats á Roma en los anys 1074 y 1075, en los quals se derogaren las concessions fetas á Othó I y declarantse

que las investiduras eclesiàstiques no pertanyian als seglars. Resenyà també los principals epíssodis de la lluyta de dit Papa ab Enrich IV que acabá ab lo Concordat de Worms en l' any 1122, renunciant l' emperador á la investidura de mitra y crossa, quedant tan sols ab l' us del ceptre, com símbol del poder temporal essent confirmat dit Concordat en l' any següent, per lo concili de Letran.

S' ocupá despres de las guerras entre Welfs (güelfs), Casa Suabia y Wibeling (gibelins), Hoenstaufen, exposant lo més principal del período revolucionari d' Arnold de Brescia, y com lo bando ó partit del Papat considerat com lo nacional, auxiliá á Cárles d' Anjou, que havent rebut en 1265 la investidura de Senyor de las Duas Sicilias, derrotá després d' algunas vicissituts, á Manfred en Benevento, 1266, y á Corradí á Tugliar, 1268.

Examinats aquests precedents *històrichs*, necessaris pera la major il·lustració del tema senyalat, comensá lo Sr. Torrents y Torras, á exposar las causas que motivaren la intervenció de la Casa Aragonesa en Sicilia; recordá las *peripecias* que seguí la lluyta entre 'ls bandos d' Aragó y d'Anjou, ab motiu de la possessió per la primera de la isla de Sicilia y part del reyalme de Nápol; feu *coneixer ab valenta frase la gran figura del famós é intrépit almirall Roger de Lauria*; descrigué los combats navals de Reggio y Malta, 1283, Nápol 1284, Nicotera, Castel-Vetro, y Castro-Vilaride fins á la mort de Cárles d' Anjou en 1285. Referí igualment la entrada y campanya de Felip lo Atrevit á Catalunya, en especial lo siti de Girona y la guerra marítima que ab tal invasió se sostingué en las costas catalanas, y de Provensa, esmentant lo combat de St. Pol.

Termená dita conferencia ab una breu exposició dels fets ocorreguts á la mort de Pere III y de la successió als tronos d' Aragó y Sicilia per D. Alfons y D. Jaume, deixant per altre conferencia la conclusió de dit período *històrich*, un dels més notables que registren los *anals patris*.

Lo conferenciant fou saludat ab una salva d' aplaudiments.

EXCURSIÓ PARTICULAR

À VILABERTRAN, CASTELLÓ D' AMPÚRIAS, EMPÓRION Y CADAQUÉS.
DURANT LO MES D' AGOST DE 1880.

(Acabament.)

De Castelló emprengueren lo camí pera visitar lo siti en que existí un dia la poderosa Ampurias, dirigintse directament á la vila de La Escala. Dista de Castelló unas dos horas de bon camí, podentse contemplar durant éll la rica plana ampurdanesa, regada en aquell punt per lo Fluviá y besada per las blavencas onas del golf de Rosas. Se pot fer lo dit camí passant per St. Pere Pescador, en qual punt se fá precís passar lo gual del riu Fluviá y seguint després per las típicas poblacions de Armentera, Montiró, Pelacals y Viladamat.

La Escala, bonica vila, quals peus banya en las ayguás del golf de Rosas, presenta pochs atractius pera l' arqueólech, mes no n' hi mancan pera l' artista, puix que sa situació presenta perspectives de *marinas* dignas del millor pinzell. Dista de Figueras 33 kils., y es de notar la blanca netedat de las casas, tan típica en las poblacions de la costa catalana. Dúas torras de guayta vigilan la vila desde un próxim turonet.

L' iglesia presenta una gran fatxada de pedra feta en 1752, d' estil grech-romá, la qual se ressent del barroquisme de l' época. L' interior, d' una sola nau, es espayós, y presenta sa alta volta d' archs apuntats.

Visitáren la collecció de monedas celtas, gregas, romanas y cartaginesas, aixís com també las cornalinas que conserva nostre dig-ne soci delegat Sr. Batalla. Molt atesos foren los excursionistas per las personas més principals de la Escala, habent rebut alguns objectes arqueològichs, cedits ja á la Associació.

Seguidament féren una excursió al trist sorral, amanyegat avuy per las onas del mar, en que un dia existí la gran Empóron, ciutat poderosa, enriquida pels grechs, visitada per los Escipions y sa armada, y honrada pe'ls romans. ¿Qué 'n resta de sa grandesa?

A cosa d' un quart d' hora de La Escala en direcció Oest, s' heu esment d' un petit conjunt de rónegas casas enlayradas en un petit puig que s' atansa al mar, rodeijat de un gran sorral. Abans formaba dit turó una illa. En aquell trist lloch existí Empóron, y de sa esplendent existencia tan solzament ne resta un tros de l'

antiquíssima muralla que dividia la ciutat entre los Indigetas y los Focis invassors, d' extensió uns 255 metres de llargada per 3 de amplada y 4 d' elevació, mitj soterrada en l' arena. La materia de dita muralla consisteix en una espessa argamassa d' una fortalesa extraordinaria.

En mitj del redós de la muralla existeix lo celebrat mosáich que representa lo sacrifici d' Ifigenia, ademés uns esborrats vestigis d' altres mosáichs y duas cisternas. Per tot arreu se troban esmicolats trossets d' ánforas, de cerámica labrada y altres vestigis. Per insignificant que sia l' excavació que 's fassa, may es desaproveitada, tanta es la riquesa d' aquell tresor arqueològich.

Resta encara un bon tros de la muralla grega del moll d' Emporion, formada per grossas pedras, tan atansada al mar que sembla que s' enmiralli en son brunyit espill.

Aquell petit conjunt de rónegas casas, dit fá poch, es lo lloch de 21 focs que porta lo nom de Sant Martí d' Ampúrias. Son aspecte encar que pobre, es altament pintoresch per lo carácter d' antiqor que portan aixís sas ennegridas casas y estrets y tortuosos carrers, como los quartejats murs que l' envoltan.

L' iglesia del lloch es molt típica y data del any 1523 presentant l' estil ojival en decadencia. La primitiva iglesia fou refeta en 927 per lo Comte Gambert d' Ampurias, segons se llegeix en una notable lápida d' aquella época que 's troba en lo frontis de la actual iglesia.

Sortits d' aquells notables llochs, emprengueren lo camí envers Castelló, pera dirigirse á Cadaqués, passant per Rosas, terme de sa excursió.

De l' antiquíssima ciutat dels Rhodís res ne queda en peu, tan sols d' un petit arrabal situat al peu de la montanya, se 'n diu encara *'ls Grechs*, recort dels tundadors de Rosas.

A la entrada de la vila existeixen las despullas de la gran plassa, ó castell, de la que 's poden contemplar los vestigis de la gloriosa guerra de l' Independencia. Quedan encara bons trossos de las murallas y la bonica porta dórica que donava ingrés á la fortalesa.

Bellíssima es la perspectiva que s' obra desde la platja de Rosas. L' immensitat del golf, tancat en sos extrems pels caps de Bagur y de Nofen, la grandiosa plana del Ampurdá, y tancant l' espay los Pirineus y sas estribacions, fan un quadro bellíssim.

De Rosas se vá á Cadaqués, 26 kils. de Figueras, ja per mar, ja per terra. Una llarga y tortuosa carretera, d' unas tres horas d' extensió, practicada en las montanyas que separan una població de l' altre las posa en comunicació.

Siga per lo camí de terra, com per lo mar, s' observa un conjunt de bellesas naturals indescriptibles per son imponent aspecte. Montanyas ab pregonas fondaladas quals vessants se troban enriquidas per vinyas y oliveras, y desde las quals s' oviran ab tota sa magestat los Pirineus; los golfs de Rosas y de Lió, ab los caps de Creus y de Cervera; altíssimas rocas, grandiosas calas, illetas de pissarra y granet, tot un conjunt afalagador de sorprenents paissatjes s' heu esment abans d' arribar á Cadaqués.

Situada aquella vila en lo fons d' un port natural tancat de montanyas y serras, especialment per l' áspera anomenada del Peni, se troba assentada damunt d' un puig, extenentse á dreta y esquerra de la platja com dos brassos. Es una població nascuda en l' edat mitjana y per lo tant no está exenta de certa poesia. En lo cim del puig está l' iglesia, obra del sigle xvi, poch recomenable artísticament considerada.

Mereix una ascensió l' alta montanya del Peni, en la que hi ha una bonica ermita dedicada á St. Sebastiá, en qual pich, conegut per los *Simonets* se descobreix una de las vistas més extensas y admirables de Catalunya. Lo mar en una extensió considerable, desde lo cap de Bagur fins al cap de Cete, los Pirineus ab tota sa grandaria fins al Montseny, y tota la plana Ampurdanesa, se desplegan espléndidament á la contemplació del excursionista.

No menys digne de visitarse es lo cap de Creus, excursió marítima que dona á coneixer las admirables costas, lo feréstech rocam y las fondas calas, inagotables models pera lo pintor. La bellesa del conjunt es tan gran que no dona termes á una descripció concisa com deu ser la present.

EXCURSIÓ AL PUIG DE LA CREU

EFECTUADA LO 2 DE FEBRER DE 1881

May sia sino com á petita mostra de bona voluntat envers nostra ben-volguda Associació, emprenguí tot sol, anyorant l' amigable companyia d' estimats consocis, la excursió anunciada oficialment pera lo dia 2 del corrent Febrer al Castell de Castellar y al Puig de la Creu; passantla á resse-

nyar ab mes bon zel que perfecció y sens pretensions de cap mena, donchs aixis 'm cal ferho avinent per sí, avuy per demá, fos verificada y comunicada la mateixa excursió per altre soci ab diferentas apreciacions y mes coneixements ó acert que l' infrascrit.

Amatent dit dia, sortí ab lo primer tren del carril del Nort, arrivant á Sabadell á dos quarts de vuit del matí, apàreguent durant aquest curt trajecte la diada ab un cel brillant, pur y seré.

Permaneixent prop d' un quart d' hora en la Manchester catalana, seguí dret á Castellar del Vallés, ab lo cotxe, arrivanthi á las 9 tocadas; fenthi fer espargir la monotonia del payssatge que travessa la carretera, compost la major part de vinyas, una pineda rublerta de argelagas (*Genista Scorpius*) donantloshi la espessor de bonicoyas floretas grogas un tó simpátich consemblant al de la *Spartium Junceum*.

Després d'haverme desdejunat y seguí aquell bonich poble sens trovarhi res notable pera mereixer descripció, á no esser l' abundó d' aigua de que 'n disfrutan sos vehins provantho las moltas fonts que 's veuhen pe 'ls carrers, empenguí la pujada que ve al sortir de las darrereras casas, passant per unas pedreras de las que s'en extrau un material sedimentari dispost en estrats, molt apreciat, de color obscur jaspiat.

En la costa tota de pedregam, fora ben pocas y estretas feixas de vinya, las quals si no ho tingués acreditat altrament, ellas solas demostrarian plenament lo caracter trevallador y aprofitat del Catalá, hi manca aquella vegetació expontánea que sol fer mes atractivols semblants llochs; ab tot hi trobí encara que no gayre abundants lo *Rosmarinus officinalis* que solsa-ment 'm cridá l' atenció per trovarseplé de flor, y alguns *Juniperus Oxycedrus*.

Poden donarse per ben empleats los tres quarts de fadigosa y dreta pujada fins á arribar al cim del Puig de la Creu, donchs la vista s' hi extén y espláya agradablement: per tramontana d' ahont bufava un ventitjol manyách, mes fresquet alashoras, la serra de Vertí y mes enllá los Pirineus ben nevats; per llevant lo Montseny; al mitjorn las montanyas de Montnegre, Corredó y Montalegre que divideixen la Costa del Vallés, ab lo bell horisó del Mediterrani, y per ponent lo gegantí Sant Llorens del Munt apreciantli á pler la magestuosa silueta, per derrera la que despuntavan cel-amunt, com no volent esser menos que aquest, los pichs mes enlayrats de nostre Montserrat. Afegint á tot lo descrit, com mirantsel d' un balcó, lo plá del Vallés desde Granollers fins á Moncada ab las poblacions que conté, distingint ben bé á vol d' auzell, per esser mes propers, Sentmenat, Palausolitar y Caldas de Montbuy; puch repetir que no 'm dolgué haber fet aquesta curta ascenció. De las ruinas del Santuari ó ermita nē traguí dos aquarel-las que acompanyo donantne mes ó menos fidel trasllat,

Tornat al esmentat poble á las 3 y passat lo temps precis pera dinar, ja no me 'n restá pera visitar lo Castell de Castellar, ó Castellar vell, tenint de pendrer lo darrer cotxe á las 5, fent via, de retorn, á Sabadell, venintme usta l' hora pera atrapar lo tren correu que arrivá las 8 del vespre á nostra Ciutat.

Barcelona 25 Febrer 1881.

RAMON VERGÉS.

EXCURSIÓ Á MATARÓ,

EFECTUADA LO DIA 6 DE MARS DE 1881.

En lo dia 6 de Mars de 1881 se reuniren en l' estació del ferrocarril de Fransa, pera fer una excursió á Mataró, los Srs. Argullol, Torras (C. A.) Fontanals del Castillo, Coll y Gasch, Vergés, Ribó, Ribera y Casades (P.) A las 8 y 7 minuts del matí marxaren ab lo tren del Litoral, arrivant al terme de son viatge á las 9 y 15 minuts. Lo temps se presentá molt nuvolós; l' horisó cobert de bromas que ab prou feynas donavan pas á la esmortuïda claror del sol; lo mar en complerta calma no presentava las mes petites onas, y en terra una fatigosa xafagor regná tot lo dia.

Acompanyats per nostre digníssim consoci D. Terenci Thos á la casa de la ciutat, poguerem veure col·locadas en l' entrada y al peu de l' escala, duas lápidas romanas que dihuen així:

IVNONI	} Cayo Quintio dedica aquesta ara á Juno Augusta y Lucio Miron, Sex Vir Augustal (á la mateixa Juno, tutelar de) Quincia Severa.
IAVG. SACR	
C.QVINTIVS	
Q.SEVERÆ	
L.MYRONVS	
IIII. VIR. AVG	

L' altre diu:

SILVANO	} Publio Corneli Floro Sex Vir Augustal (consagra aquesta ara) á Silvano August.
AVG. SACR	
P. CORNELI	
VS. FLORVS	
VI. VIR. AVG	

En la part posterior de dita casa de la ciutat, en lo carrer del Carreró y col·locada damunt d' una font, existeix altre lápida que diu:

L. MARCIVS · Q · FGAL · OPTATVS
 AEDIL · TARRACON · II VIR · ILVRONE
 ET · II · VIR · QVINQVENNALIS · PRIMVS
 PRAEFECTVS · ASTVRIAE · TRIBVN · MILIT
 LEGIONIS · SECVNDAE · AVGVSTAE
 ANNOR · XXXVI · IN PHRIGIA DECESSIT.

Lucio Mar-
 cio fill de
 Quinto Ga-
 llerio Opta-
 to, Edil Tar-
 rraconense
 Duumvir

de Iluro y Duumvir per cinch anys, primer Prefecte á Asturias, Tribuno Militar, de la Llegió Secunda Augusta, mori en Phrygia als 36 anys.

L' anterior lápida fou trovada jamunt d' un sepúlcre de márbre fent unas excavacions pera un cup de ví en una de las casas de davant del edifici del Ajuntament.

Altres set lápidas s' han trovat en diferents ocasions, mes ó menys conservadas, de las quals solsament pogueren veure las dos primeras. L' erudit Mossen Joan Ferrer Prebere, Beneficiat de Sta. María de Mataró, á qual senyor devem las novas referents á las esmentadas lápidas, nos doná noticia d' una que diu: *Bono Eventui Sacrum Publius Æmilius Gemelius, Sex Vir Augustalis*, so es, Publio Emilio Bessó, Sexvir Augustal (dedica aquesta ara) al deu Bon Succés.

Quatre mosaichs de l' época romana se conservan, per desgracia tres d' ells bastant malmesos. Un se trova en l' hort de casa lo Doctor Lentisclá. Ocupa un bon espay de terreno y 's compon de petites pedras blancas y negras formant un artístich dibuix en losange, en mitj del qual hi ha una gran estrella. Mes, poch poguerem contemplar de semblant mosaich, cobert avuy per un safreig y un cobert, en construcció; ocultant lo restant un gran munt de pedras y materials per l' obra que s' está fent. Los dos restants se trovaren á un metro de profunditat al construir, en dos casas de la plassa, un dipósit de comuna y un' altre pera guardar oli. Segons l' esmentat Mossen Ferrer se compon lo dit mosáich de petites pedras blancas y blavas formant floretas. L' últim mosaich existeix en la torre del Sr. Llauder, que no pogueren veure.

Algunas monedas de l' época de Vespasiá y Títo han sigut trobadas á Mataró.

Aquestos son los recorts de l' antiga ciutat municipal dels romans que denominaren *Iluro*, encara que no faltan autors que dihuen fou coneguda ab lo nom de *Bæturo*. Situada en la regió

dels *Lacetans*, fou primitivament anomenat lo lloch en que avuy se assenta Mataró, *lucus Fœnicularius*, ó *bosch de fonoll*, per l'abundó d'aquesta planta en lo citat punt, segons Strabon.

Fins lo sigle XIII no apareix lo nom que avuy porta la ciutat, qual nom, diu un autor que vé de la veu grega *Marathro*, (fonoll). Abans d'aquet nom sostenen alguns que s'en deya *Civitas-fracta*, (ciutat trencada), efecte tal vegada de la destrucció que sofrí la ciutat ab la irrupció dels serrahins.

Dependent y baix la jurisdicció d'un Senyor feudal, fou emancipada la ciutat en 1419, adquirint molta importancia en los sigles mitjos, en termes que Alfons V en 1434 concedí á Mataró los privilegis de que gosava alashoras Barcelona, lo qual fou confirmat per Ferrán lo Católich. Felip II concedí á la vila lo dret de vot en Corts y finalment Felip V li doná lo títol de Ciutat.

De aquesta época son un bon nombre de casas que presénten encara al amant dels recors artístichs de la terra un prehuat aplech de finestrals notabilissims y dignes tots d'esser coneguts. Entre élls citarém los que 's vehuen en una casa del carrer de las Espenyas, perteneixent un d'ells al sigle XII, y de gust marcadament románich, y l'altre, airós y lleuger del XIV. D'aquet sigle, ó tal vegada de principis del XV, es un hermós finestral d'una casa de la plassa, que sembla ideat per lo artísta que executá los celebrats del palau del Rey D. Martí de Poblet, tanta es la esquisitat dels calats y diminuts fullatjes de son rich llindar. En la mateixa plassa, y en las casas ahont s'hi trovaren los mosaichs dits suara, hi ha altres finestrals de la decadencia del gólich, no menys apreciables. No passarém per alt lo preciós finestral del XVI que 's trova en lo carrer de Palau, davant de la casa de la Ciutat. Es éll un acabat modelo de la transició del gólich al renaixement, elegant en son conjunt y rich en detalls. En lo carrer del Carreró existeix un típich casal de 1565, tal vegada lo primer ensaig del Renaixement, sent de notar duas finestras d'aquet estil y la severitat de líneas del conjunt.

Del XVII té Mataró en primer terme sa espayosa iglesia parroquial, obra de 1675, de dessembrassadas proporcions, son presbiteri, y sa nau. La capella dels Dolors y lo Camaril se troban enriquits per notables quadros del celebrat pintor Antoni Viladomat, que representan la Passió del Salvador, en las parets de la Capella;

y los Apóstols, Evangelistas y l' Assumpció de María en las parets y sostre del Camaril, obras de reconable mérit y dignes d' especial estudi.

En la casa dels Senyors de Cisternes pogueren contemplar los excursionistas un preciós quadro que representa á la Verge María ab son Fill en brassos, obra notable de la escola sevillana y que s' atribueix á Murillo, ó á algun de sos mes aventatjats deixebles. Així també es recomenable un altre cuadro del mateix assumpto existent en la iglesia de Sta. Teresa, obra que 's creu del mestre Flauger. De mes poch mérit que los abans dits, mes no despreciables per lo artista, son quatre grans quadros col·locats en los murs del presbiteri de l' iglesia de Sta. María, obra, tres d' ells, de Montanya y que representan actes de la vida de las Santas Juliana y Semproniana.

L' escultor Campeny ha deixat algunas esculturas en l' iglesia del Hospital y de Sant Joan, que si bé 's ressentan molt del mal gust de l' época, no careixen de certas qualitats recomenables.

No 's pot passar en silenci la notabilíssima esculptura de Diego de Mena, deixeble d' Alons Cano, que representa la Verge de Bethem, y que 's conserva, ab la veneració deguda, en la casa del Sr. Campaner, carrer de Sta. Marta. Es una obra acabada de sentiment y de delicadessa, molt digne d' estudi y un rich modelo de l' art espanyol. Coneixent son relevant mérit son actual poseedor, nos plau consignar que no obstant las ofertas á dit senyor fetas, no ha volgut despendres de tal maravella artística.

Pocas joyas pot presentar la parroquia major de Mataró. Notables son una creu parroquial de plata, del Renaixement; un peu d' altre creu, d' estil gòtich, adornat ab profusió de pinacles, frontonets calats, estatuetas y demás adornos de dit estil; una arqueta de plata afilegranada, una Creu pel *Lignum Crucis* y unas sacras, tot relativament modern.

Una notable creu de terme, qual columna y peu desaparegueren dintre lo també d' una font situada en lo carrer de la carretera de Fransa, cridá l' atenció dels excursionistas. Pertany tal vegada al sigle XVI, segons indica son dibuix del renaixement. Extramurs de la ciutat, direcció N., se conserva un grandiós casal, que havia pertenescut á una factória de Genovesos en los passats sigles.

Finalment visitáren lo acreditat col·legi de Valldemia y la Casa de las Germanetas dels Pobres.

No termenarán aquesta ressenya, sense donar un merescut tribut d'agrahiment á nostre consoci D. Terenci Thós y Codina, per la amabilitat y complacencia que mostrá ab los excursionistas durant sa estada en Mataró, igualment que al esmentat Rnt. Mossen Ferrer y 'ls demés dignes Sacerdots de la parroquial de Sta María, per las atencions de que 'ls feren objecte.

Sumament complascuts de tan profitosa excursió, sortíren de Mataró á las 7 y 15 de la nit, arribant al cap d' una hora á Barcelona.

EXCURSIÓ ENTOMOLÓGICA

Á LA MONTANYA DE MONTJUICH, LO DIA 6 DE MARS DE 1881.

Lo diumenge dia 6 de Mars de 1881 se reuniren á las 7 del matí los socis senyors Melé, Rosset, Polino, Casagemas (Joseph é Ignasi) y Muller. Se dirigiren al Montjuich per lo costat de *Can Tunis* ab lo propósit de buscar certas especies de coleópteros, que per las condicions del terreno en sa part S. semblaba havian de trovarse per aquellas encontradas; pero malgrat d' haber empleat tots els medis pera la recolecció, lo resultat quedá casi negatiu.

Emprengueren despres los excursionistas lo camí per la part de las grans rocas fins á la cresta de las vinyas; d' allí se dirigiren tot passant per camins y camps fins á la *Font del gat* y *Poble sech* retornant á Barcelona á la 1 de la tarde.

Los noms dels pochos coleópteros que se reculliren son los següents: *Feronia cuprea*,—*Calathus circumceptus*,—*Harpalus aeneus*,—*Diachromus germanus*,—*Silpha reticulata*,—*id. tristis*, *Onthophagus taurus*,—*Atenchus puncticollis*,—*Geotrypes laevigatus*,—*Opatrum verrucosum*,—*Cetonia aurata*,—*Olocrates abbreviata*,—*Stephanocleomus excoriatus*,—*Cleomus grammicus*,—*Fimarcha laevigata*,—*Chrysometa sanguinolenta*,—*Coccinella punctata*.

EXCURSIÓ PARTICULAR Á S. MIQUEL DEL FAY

LOS DIAS 26, 27 Y 28 DE MARS DE 1881.

Los nostres consocis Srs. Faura, Mariezcurrena, Massó y Piqué

efectuaren una excursió al bellíssim lloch ahont está situat lo Santuari de S. Miquel del Fay.

L' objecte d' aquesta excursió fou la reproducció fotogràfica de tan renomnat establiment y dels incomparables paisatjes de sos encontorns, objecte que fou complert á pler, ja que 'ls excursionistas retornaren ab bona cullita de preciosos *cliches*, fins al nombre de 8, que aviat veurán la llum, contribuint així á fer més y més conegudas y popularisadas las bellesas qu' enclou la nostra terra.

COMUNICACIONS.

S' han rebut las següents:

—Del soci delegat á Lleyda D. Ricart M.ª Canalda de Gomis donant noticia de que en poder d' un artista de dita ciutat queda un preciós *retaula* gòtich pintat en bonicas taulas, de figuras bíblicas, provinent de la Catedral vella; una notable *arca* adornada ab figuras també bíblicas, de fondo daurat, que pertenesqué á un dels Abats de Poblét; y varis miralls redons antichs, anomenats *cornucopias*. Aixis meteix dona compte de la trovalla de *sis momias* molt ben conservadas y de figura colossal, que completament abandonadas estavan en un porxo de l' antiga iglesia de Sta. María de Balaguer.

—Del soci delegat á Lleyda D. Lluís Roca y Florejachs donant noticia de las gestions efectuadas per la Comissió provincial de monuments historichs y artístichs de dita provincia, referents al recobro de la malaguanyada Catedral antiga.

—Del sóci delegat á la Escala D. Seraffí Caier y Manegat donant compte de que en la vessant anomenada *la Conca*, prop de S. Martí d' Ampurias s' hi trobá un fossar ab uns vint esqueletos colocats tots en restinyera, trobantshi també duas ánforas ben conservadas, de tres pams de la boca á la punta del fons la una, y tres quarts escassos l' altre. Un cap dels esqueletos descansava sobre la grossa y tenia sobre d' ell la petita. Un tros de la cama dreita de un dels esqueletos, constituída per los dos tersos inferiors dels ossos tibia y peroné, estava rodejat de una anella de metall que sembla ferro, molt exactament soldada, formant circumferencia d' un diámetre de 11 centímetres.

—Del sóci delegat á Banyolas D. Pere Alsius, manifestant com lo terreno terciari nummulitich de la provincia de Girona te un pis de *rocas sorrencas*, molt desarrollat en la serra de Ntra. Sra. de la Salut, y ames pobre en fossils, exceptuant los *Nummulites* y altres de carácter pelásgich. Que en ordre de sobreposició segueix altre pis de *roca calcinal* de la qual es tipo la hermosa y ben coneguda pedra de Girona. Entre los fossils d' aquesta s' hi contan los *Cerithiums*.

Cubreix als anteriors un tercer pis format per la *roca margosa* coneguda per *falió* ab que se fabrica per calcinació lo cimá romá. Formada en lo seno de un mar menos profons, es mes rica en fossils y de carácter mes costaner.

Associats ab la marga dita se troban ab abundó grans de *limonita*, materia que ab frecuencia forma la materia fossilicant de varias especies.

—Del sóci delegat á Caldetas D. Joaquim Salarich, donant compte d' haberse trobat varis testos, uns de terra barba y grossera, y altres de terra fina, ab la particularitat que fan com la bandera espanyola, aixó es, en los extrems d' un color y lo centre d' altre.

Abundan aquestos testos en lo cim de una montanyeta, á 100 pams d' una torre antiga, coneguda ab lo nom de *Torre dels Encantats*. S' efectuaren algunas excavacions, que quedan sospesas fins á nova ordre.

NOVAS.

Han sigut ceditos á la Associació los objectes y obras següents:

Per D. Ramon Vergés: 2 dibuixos de la vista del castell y capella del Puig de la Creu en Castellar del Vallés, del propi donador. Per Don Lluís M.ª Soler y Puig: *Biografía del Dr. D. Ignasi Porter y Farguell*, por D. Gerónimo Faraudo, Barcelona 1854; *De la necesidad de un canal de riego en la ribera izquierda del rio Ebro para utilizar los terrenos incultos del distrito municipal de Tortosa*, por D. Lino Soler y Garrigosa, Barcelona 1862. Per D. Joan Almirall: *Catalogo de los libros y hojas volantes que hasta el dia ha dado á luz la librería religiosa fundada en Barcelona bajo la direccion del Excmo. é Ilmo. Sr. D. José Caixal y Estradé obispo de Urgel colocada bajo la proteccion de la Virgen Santísima de Montserrat y del glorioso S. Miguel*, Barcelona 1871; *Amenidad, Instruccion y Moralidad de la Juventud*, publicado por D. Joaquin Rubió y Ors, Barcelona 1871. Per D. Joaquim Guasch: los documents següents: Document original de 1715, referent á la fortificació del edifici de las Drassanas de Barcelona; Documents dels anys 1715 y 1718 referents á la

construcció de la Ciutadela de Barcelona y del Barri marítim vulgarment dit de la Barceloneta y una concessió pera tenir casa de despesas. Per lo Iltre. Sr. Marqués de Monistrol: *L' affaire de Lacar*, lettre adressée au journal «Le Figaro», pel propi donador, Madrid 1881. Per lo Iltre. Senyor Pedrals Pbre.: Lo núm. 24 de la *Il·lustració Catalana*. Per D. Armengol Font y Sanmartí: *Lo desmemoriat*, comedia en un acte y en vers per lo propi donador, Barcelona 1881. Per D. Pere Alsius delegat á Banyolas: Roca sorrenca terciaria; Roca margosa calcinal terciaria nummulita de la provincia de Girona; fòssils mineralisats per lo ferro dit *limonita*; Roca calcinal terciaria nummulita de la provincia de Girona. Per D. Frederich Miracle: Varis exemplars de goigs. Per D. Vicens Piera Tosseti delegat á Girona: 10 exemplars de goigs del propi bisbat. Per D. Juli E. Tarrats: *Historia de la revolucion de Inglaterra* per Mr. Guizot traducida al castellano por D. Fernando Patxot, Barcelona 1837; *El peregrino*, por el Vizconde Arlincourt y traducido por D. Jaime Tio. Barcelona 1844; *Prolegómenos de higiene*, por el Dr. D. Rafael Rodriguez Mendez, Barcelona 1874; *Introduccion á la química moderna* por G. Brela, version española por D. José Ramon de Luanco; *Nueva guia de Cataluña* por Aldacan, Barcelona 1876, y una colecció de varias láminas. Per D. Joseph Mas y Domenech: 7 monedas de coure de diferents païssos; 5 fòssils y varis exemplars de petxinas. Per la *Societat literaria y de bellas arts de Lleyda: Reseña General de los trabajos realizados en dicha sociedad desde su fundacion hasta el 13 de Enero 1879*, Lérida 1879. Per D. Pere Manaut Taberner: *Higiene del ciudadano*, consejos generales, per lo propi donador, Barcelona 1881. Per D. Bonaventura Grases y Hernandez: *Proyecto de Reglamento para la euseñanza práctica-simultánea de la agricultura en España*, por D. Federico Anel y Malet, Bilbao 1881. Per l' *Associació d' excursions catalana: Vetllada necrológica* celebrada en lo dia 20 de Desembre de 1878 pera honrar la memoria dels Catalans il·lustres morts durant l' any, Barcelona 1881; *Un estudi de toponomástica catalana*, per Salvador Sanpere y Miquel obra llorejada en lo certámen de 1879, Barcelona 1880. Per la *Real Academia de Buenas letras de la ciudad de Barcelona: Origen, Progreso, y su primera Junta general bajo la proteccion de S. M. con los papeles que en ella se acordaron*. Tomo I. *Memorias de la Academia de Buenas letras*. Tomo II y III. Barcelona 1868 y 1880. Per D. Vicens Genobart y Alsina: Auca de Moisés del segle xvii: Verdader retrato de la preciosa imatge del St. Cristo: Goig de St. Sebastiá: Auca de diferents Sants; y Fernando VII á caball, principis del cromo.